

FEHÉR BÉLA (1949) Keszthely

FEHÉR BÉLA

Banánliget

1. rész

„Az író, aki szemérmetlenül, haszonszerzési szándékkal a marxizmust vagy a szocializmust, a fasizmust vagy a szekuláris és klerikális érdekszövetségek által sugalmazott eszméket mutogatja művében, nem csinál mást, mint a pornográf író, aki a szexuális testgyakorlatok ingerlő leírását szórakoztató cézzel tálalja.”

(Márai Sándor: *Napló*)

(búcsú)

Nézzetek a süketfajd, haza bitangja Piricske Tamást! Nem délibáb, mégsem az. Ott ül egy félig szétmállott Holdfény utcai bérház boltíves pincéjében, a kifőzde ablaka alatt, ahonnan Kádár király uralkodása idején az NDK brikettet lapátolták a föld alá. Ül a rideg, salétromos falgőzben, és habzsolja a vasárnapi gulyáslevest. Lába idegesen surrog a földön; maga alá kapja, előrerúgja, mintha ülte akarna járni. A folyópartról egyenesen ide, a kifőzdébe gyalogolt, hóna alatt a folyóból kihálászott lila zakóval. A zakó még vizes, a hátán keletkezett arasznyi szakadást sárga cérnával varrták meg.

Megette a levest, kicsit rápihent, kikapargatta a fogai közül a beszorult marhahúsdarabokat, aztán fizetett, elindult. A zakóért visszafordult, majdnem otffejeltette. Felmászott a lépcsőn, kilépett az utcára. Hidegen csillogott az aszfalt, a vihar már elvonult. Távolról morajlott az ég. Forgatta a fejét, tanakodott, merre induljon. Meglehet, körülnéz a közeli Krém utcában, ahol valamikor az édesanyja élt, vagy talán másfele igyekszik, de az is lehet, hogy ott marad a kifőzde előtt, és hipp-hopp sóbálvánnyá válik. Ez tetszene a legjobban. A sóbálvány. Egy Piricske sóbálvány. Nem várjuk meg, míg eldönti, meggy vagy marad. Elköszönünk tőle, isten veled, Tomika, mert a lehangoló gulyásleves-zabálással a történet végére értünk. Senkit ne tévesszen meg a látszat, ez itt a vége. Pont.

A búcsúval kezdjük.

Isten veletek!

(mint a vér)

Ugorjunk vissza az utolsó nap elejére.

Délelőtt a kultúrpalota mögötti parkolóban Piricske vasárnapi sokadalomba botlott. A gyülekezés mindig izgalomba hozta, baljósnak, de izgalmasnak tartotta, mint a földrengést. A szökőkút mellett felállított színpadon piros bőrkabátos férfikar dübörgött, egyetlen mélyen zengő dob hangjára egyesítette a katonai menetgyakorlatot a barbár tánccal. A színpad melletti pavilonnál a Hűség Pártba toboroztak tagokat. Felnyírt fejű, piros bőrkabátos emberek foglalkoztak a jelentkezőkkel. A pavilon tetején felirat ríkított: PIROS, MINT

A VÉR! A pártvezetőség ebből a jelszóból faragott köszönést. A tagság fel-
emelt ököllel rikoltotta egymás felé: Mint a vér!

– Mint a vér! Nem rossz – próbálgatta Piricske. – Mint a vér!

Ketten is válaszoltak felemelt ököllel.

– Mint a vér!

A pavilon pultjához sétált, ide-oda forgatta kerek almára hasonlító fejét,
rajta kis pamacsbajusszal.

– Belépek – közölte határozottan.

– Helyes döntés! – bólintott a pártember. Kérdőívet húzott elő. – Mielőtt ki-
tölnéd, fel kell tennem néhány tesztkérdést. Van ellene kifogásod?

– Nincs, de ne tegezzél. Elmúltam hetven.

– Itt mi tegeződünk, papa. Mindenki egyenlő, még a százéves is. Kezd-
hetjük?

– Előbb én kérdezek. A párttagok ingyen kapnak piros bőrkabátot?

– Az mindenkinek jár. Most éppen a tavaszi modelleket osztjuk, szeptem-
ber végén vételezhetsz prémgallért, téli bélést. – A pártember a papírjaiba te-
metkezett. – Lássuk! Első kérdés: egyetértesz a parlamenti demokráciával?

– Húha, erre most mit mondjak?

– Őszintén, amit gondolsz. Azt, hogy elutasítod a parlamenti demokráciát.
Elutasítod?

– Jól van, elutasítom.

– Kipipáltam. Vágyakozol új politikai stílusra, új mítoszokra, új embertí-
pusra és egyetlen karizmatikus vezetőre?

– Ez négy kérdés.

– Ne törődj velem! Mindegyikre vágyakozol, igaz?

– Át kellene gondolnom.

– Figyelj, ne rabold az időmet. Vágyakozol vagy sem?

– Nem bánom, vágyakozom.

– Helyes! Lépünk tovább. Hiszel a bajtársiasságban, tekintet nélkül a baj-
társak társadalmi helyzetére?

– Nem értem a kérdést.

– Majd megérted, gondold át, most elég, ha hiszel benne. Hiszel?

– Hiszek.

– Dicsőíted az erőt, a harci szellemet, a totális odaadást, és mindent meg-
teszel, hogy militarizáld a tömegeket?

– Ez megint több kérdés, de dicsőítem és militarizálok.

– Látod, megy ez! Végül az utolsó. Akik mindezt másképp gondolják, azo-
kat üldözöd, diszkriminálsz, kíméletlenül lesújtasz rájuk?

– Mivel sújtok le?

– Bármivel, ami kéznél van. Tehát, lesújtasz?

– Lesújtok.

– Rossz válasz! Azt kell mondani: lesújtok, a buzi kurva anyjukat! Halljam!

– Lesújtok, a buzi kurva anyjukat – mondta ernyedten Piricske.

– Gratulálok, megfeleltél! – A férfi kezét nyújtott. – Mint a vér!

– Mint a vér! Már párttag vagyok?

– Még nem. Most kitöltöd az adatlapot, előfizetsz a Győzelem és Dicsőség
című lapra, ez kötelező, aztán a színpad mögött megkeresed Gertrúdot, mére-
tet vesz rólad a bőrkabáthoz és az egyensapkához. A ruházatot és a kiegészí-
tőket július 29-én veheted át a csoportos eskütétel után. Addig gondolkozz a
célkitűzéseiden! Mint a vér!

Esze ágában sem volt felkeresni Gertrúdot.

Hanem egy célkitűzés mindjárt az eszébe jutott. Azokra kell lesújtani,
akik elvették a dolgozó néptől a Figaró borotvavizet! Az a sok elegáns csoma-
golású büdös pacsuli, ami helyette kapható, nem nevezhető borotvavíznek. Pi-

ricske úgy gondolta, férfiak százezereinek okozna megnyugvást, ha visszakapnák a régi arcvizüket. És ha már itt tartunk, a Figaró arra is esélyes, hogy új mítosz lehessen! Visszafordult, hogy mindezt elmondja a tagtborzó pavilonban, de addigra mindenki a színpad körül gyülekezett, éppen megérkezett a szónok, Fajkúrti pártvezér.

Piricske kiverekedte magát a tömegből, átvágott a parkoló túloldalára, és Zorkij 4-es fényképezőgépével készített néhány felvételt a színpadról és a körülötte tolongókról. Ha figyelte valaki, bizonyára meglepődött a muzeális Zorkij masina láttán.

Május volt, tavasz fűszerezte a levegőt.

Gyalog indult haza. Roppant lúdtalpain akár a város túlsó végére is átsétált, de most legfeljebb tíz percet kellett kutyagolnia hazáig. A Drót utca és a Hamis utca sarkán betért az Égő Bambusz kínai falatozóba pajcsiut, azaz cirokpálinkát inni. Ezt ritkán hagyta ki. Ha elment hazulról, mindig bedobott valahol egy felest, akár kettőt. Hűvös napokon hármat is. Szerinte ez jelenti az utcai vándorok szabadságát. A feles mindig is hozzátatozott a flaszterjárás-hoz, amíg a vándorok rá nem döbbsentek, hogy a demokrácia nevében mind egy szálíg kinyírták a kocsamákat, velük a barátságos életformát is, ami nem csak a piálásról szól. Az emberek már azt se tudják, mi a söntés.

A kínaiak családtagnak tekintették Piricske Tamást, boldogan adtak neki pajcsiut, le se kellett hozzá ülni, mint az istenverte presszóban, de lassan már a presszókát is elhordja a szél.

Várkonyi Kata megjegyzése

Néhány szó az előzményekről. Az Égő Bambusz tulajdonosa, a karikalábú Hui-Fen – azt jelenti: illatos, bölcs ember – ígéretes ötletet dédelgetett a Piricske–Téli párossal kapcsolatban. Az ihletet egyenesen Kínából kapta, ugyanis Hui-Fen két otthon maradt öccse Nanking külvárosában horgászsaliboltot nyitott. Okos húzás volt, ugyanis a Jangce partján fekvő Nanking környéke népszerű horgászparadicsom, mégsem működött a városban horgászbolt. A szákok, botok, horgok és kellékek is szépen fogytak, de a csali lett az igazi sláger. Nem a giliszta vagy a csontkukac, hanem a csirkebél! A Jangce harcsái és nyolcvankilós kardorrú tokhalai imádták a horogra fűzött csirkebélcsokrot. Az illatos, bölcs ember arra gondolt, ez nálunk is beválhat, azonban hiába kérvényezte, nem kapott engedélyt horgászboltra. Stratégiát váltott, tőkével akart beszállni. A helyiséget is kiválasztotta a Csillag utca 22. szám alatt. Elmentünk megnézni, hátha forgatni is érdemes. Utcáról nyíló pincelakás, valamikor cipész működött benne, évtizedek óta üres.

(halak és belek)

Hui-Fen 2000 szeptemberében kereste fel a Piricske–Téli párost. Magával vitte Xiarát, a rokon lányt, aki jobban tudott magyarul, mint az illatos, bölcs ember, de nem annyira, hogy Piricske Tamás és Téli Pál mindjárt megértse, mi járatban vannak. Xiara vékony volt, és inas, akár egy légtornász, az arca rezzenéstelen, akár egy pókerjátékosé. A konyhában ültették le őket, ezzel minden biztonsági előírást megsértettek, ugyanis a konspirált lakásba tilos volt idegeneket beengedni, de akkoriban Piricske és Téli már nem törődött a szolgálati szabállyal.

Téli Pál akkor az ötvennyolcadik évét taposta. Kopasz fején úgy világítottak a mogyorónyi májfoltok, mint a lampionok. Csenevész, ősz körszakállában még virított néhány színes csík. Hosszúkás arcával, nagy füleivel megszólalásig hasonlított az idős Stan Laurelre.

Megragadta Xiara vállát.

– Nem értem, mit pampogsz! Nem értem! Érted? – Piricskéhez fordult. – Megőrülök a sárgáktól, nem tehetek róla.

– Susu... – kezdett bele harmadszor Xiara.

– Még egy susu, és fejbe baszom a serpenyővel!

– Susu. Bácsika – szólt ismét a kínai lány, közben Hui-Fenre mutatott, próbált helyesen artikulálni.

– Csirke. Bolt. Bél.

– Áruljunk csirkebelet a halas boltban? – Téli Pál a tulajdon homlokát csapkodta.

– Nem kell mindjárt pattogni, mint kecskeszar a deszkán – tanácsolta Piricske békéltető hangon. – Tisztázzuk, drágaságom, halról van szó, vagy csirkebélről?

Az illatos, bölcs ember lelkesen vigyorgott, Xiara bólogatott.

– Szien! – jelentette ki. A két tenyerét kinyújtotta, mintha bankókötegeket tartana, mire Téli ráhajolt az arcára

– Kinek akarod eladni a belet? Az agyhalottaknak?

– Nem értem. Hogy jön ide a bél? – kérdezte Piricske, és már ő is kezdett ideges lenni.

– Bél! – örvendett Xiara, hogy végre megértették.

Hui-Fen a kabátja zsebéből összegumizott papírpénzgurigát húzott elő, Téli Pál felé nyújtotta.

– Figyeld, milyen vastag a ferde szemű! – döbönt meg Téli. – Csak tudnám, mi a szart akar vele.

Hui-Fen mondott valamit Xiarának, mire a lány csendet intett.

– Cillá utcá ketyő ketyő. Bolt.

– Miféle Cillá? Miféle ketyő?

Téli felragadta a serpenyőt a tűzhelyről, de Piricske lefogta a kezét.

– Csigavér! Értem, mit mond. Csillag utca 22 szám. A Gyöngy söröző mellett – tolmácsolt Piricske.

– Én is tudom, hol a söröző! De mi a ketyő? – csattant fel Téli, közben érezte, hogy a hátán szunnyadó dorozsmák felizzanak, és veszettül viszketni kezdenek. Testének megfeszült izmai versenyt vibrálnak a szemhéjával. Letette a serpenyőt, fogta a kenyérvágó kést, hátul a trikója alá dugta. Megkönnyebülten szíszeggett, ahogy a kés élével végigsepert a dorozsmákon.

– Bácsika! Susu! – ismételte Xiara, közben a mutatójával Hui-Fen homlokát kopogtatta.

Az illatos bölcsnek fülig ért a szája, örült, hogy ilyen szépen megy minden.

– Ebből elég! Végeztünk! – kiáltotta Téli Pál. Az asztal lapjába vágta a kést.

– Húzzátok el innen a sárga valagotokat!

(dr. pávai)

Lássuk, hogyan kezdődött. Ugorjunk még hátrébb az időben, lapozzuk a nap-tárt 1988 januárjára.

Heller Albertnek hívták az aljas kis pingálót, aki hónapokig tartotta izgalomban a belső elhárítást, de végül elkapták. Az éjszaka közepén érték tetten a Barátság parkban felállított Lenin-szobornál, éppen ezt mázolta fel a talapzatra magas fényű akrilfestéssel: A VILÁG SZARKUPACA! Bilincsbe verve előállították, órákig vallatták, de semmit nem tudtak kiszedni belőle, minden kérdést azzal hárított el, hogy sajnos nem segíthet, köti a titoktartás, de bátran hívják fel telefonon Leonyid Iljics Brezsnyev szovjet cár atyuska elvtársat, ő majd mindent megmagyaráz, annak ellenére, hogy már meghalt. Erre kapott egy akkora fülest, hogy feldőlt a székkal együtt, eleredt az orra vére. Felkészült a legrosz-

szabbra, de a legrosszabb elmaradt. Nem próbálták a szokásos módszerekkel megtörni, egyik percről a másikra barátságosak lettek vele, az ügynökök beismerték, hogy összetévesztették valakivel. Kávét és sonkás szendvicset kapott, elnézést kértek tőle a zaklatásért, aztán elengedték. Hiába, a politikai rendőrség nem megy a szomszédba egy kis ravaszságért! Arra gondoltak, hogy megfigyelik Heller Albert minden lépését, még az orrára szálló legyeket is lenyomozzák, így próbálják felgöngyölíteni az ellenséges hálózatot, mert a napnál világosabb, hogy a társadalmi rend megdöntésére szövetkezett veszélyes és bizonyára külföldről pénzelt hálózat működik a háttérben.

A nyomozásnak ebben a szakaszában derült ki – akkor is a III/III-B-nek, azaz a kulturális elhárító osztálynak jutott az eszébe –, hogy a Heller lakásával szemközti bérház harmadik emeletén, a Drót utca 52. szám alatt található a belsőreakció-elhárítás egyik konspirált, Banánliget fedőnevű lakása. Addig soha nem használták, most viszont kapóra jött. Huszonnégy órán belül beköltöztettek két ügynököt, Piricske Tamást és Téli Pált, akik addig a vásárcsarnok női vécéjében időnként felbukkanó, uszító tartalmú röpcédulák terjesztőjét próbálták lefűlelni. Ez úgy történt, hogy a szomszédos férfi mosdót a titkoszolgálat lezárta, a technikusok a mennyezet alatt megfűrták a falat, és a Piricske–Téli páros egy létra tetejéről váltott műszakban kukkolta a túloldalt, hátha megjelenik a röpcédulás. Ezt kellett félbehagyniuk a még fontosabb megbízásért.

A Belügyminisztériumot éppen akkoriban látták el új technikával, ennek köszönhető, hogy a konspirált lakást elfoglaló páros megkapta a Leica csúcsmodelljét, a Roxrebel fotótávcsövet, ami attól kezdve a nap huszonnégy órájában Heller Albert túloldali lakásának ablakára szegeződött. A megfigyelők eseménynaplót vezettek, minden gyanús mozzanatot feljegyeztek, a Heller otthonában megforduló idegeneket pedig lefotózták a Roxrebelrel. Az előző huszonnégy óráról szóló jelentést minden délelőtt átadták a futárnak. A megfigyelési adatokat a csoportfőnökség szakértői értékelték ki.

A konspirált lakás ajtaján ez a gravírozott névtábla állt: DR. PÁVAI BÉLA. Akkoriban város összes konspirált lakása Dr. Pávai Béla neve alatt futott, azonban az állambiztonsági főcsoportfőnökség belső használatra minden lakásnak más fedőnevet adott, hogy meg lehessen őket különböztetni. Volt például Ruhatár, Vegyesbolt, Tánciskola. A Drót utca 52., III. emelet 2. a Banánliget nevet kapta a keresztségben. De mit tesz a véletlen! Egy nyomdai gépmester véletlenül kiszúrt hármat a Pávai Bélákból. A társasházban, ahol az elvált felesége élt, lakott egy Pávai, aztán amikor egy kollégájától használt televíziót vásárolt, annak a házában is, végül harmadszor is belebotlott, amikor a megözvegyült féltestvérét kereste fel, hogy részvétét nyilvánítsa. Ennyi Pávai Béla, és mind doktorált ember, teljesen egyforma sárgaréz névtáblával! Ha ez nem gyanús, akkor mi? A gépmester bejelentést tett a rendőrségen, cetlire írva vitte magával a Pávai Bélák lakcímét. Megköszönték az éberségét, kezét ráztak vele, megnyugtatták, hogy majd jelentkeznek, ha lesz kérdésük. Két nap múlva a gépmesternek nyoma veszett, soha nem került elő, ellenben az összes Dr. Pávai Béla névtábla a helyén maradt.

Piricske Tamás és Téli Pál 1988. február 16-án foglalta el a másfél szobás konspirált lakást. Az előző napon berendelték őket a csoportfőnökségre, a köpcös méregzsák, Porzoltlő őrnagy tartott nekik eligazítást a börtöngarnitúrával berendezett irodájában. Alig ültek le, befutott a jelentés, miszerint a homoszexuálisok országos egyesületet alakítottak. Ez felzaklatta az őrnagyot. Vörös nyakkal rugdosta az íróasztalát, hogy nincs neki elég baja, most még a buzikat is figyeltetnie kell, de nagyon reméli, hogy a farkukkal lesznek elfoglalva, nem az ellenforradalmi szervezkedéssel.

Ránézett a két riadt ügynökre.

– Remélem, maguk nem buzeránsok.

– Jelentem, dehogyan – vágta rá Piricske, a társa pedig egyetértően rázta a fejét.

– Csak mert pillanatnyilag nincs másik két emberem a Heller-ügyre.

Aggasztóan puritánnak találták a Banánligetet. A fürdőszoba ajtajára kifüggesztett leltáron csak bútorok szerepeltek, abból se sok. Ágyneműt sem kaptak, gázolajszagú pokróccal takaróztak, de hát nem üdülni küldték őket oda. A konyhát nem szerelték fel, sehol egy edény vagy tányér. Amikor bekapcsolták az első generációs Lehel hűtőszekrényt, kivágta a biztosítékot, de amúgy sem volt mit beletenni. Még szerencse, hogy Piricske aktatáskájában megmaradt az előző napon vásárolt rántott húsos zsemle. Testvériesen elosztották. A szekrény tetején talált kristályvázából ittak rá vizet.

– A kutya istenit, legközelebb majd a Holdra küldenek! – mérgelődött Téli Pál. – Mióta kinevezték az új alosztályvezetőket, rajtunk akarnak spórolni, a reakció meg röhög a markába.

– Nono! – emelte fel a hangját Piricske. – Te is megkaptad az új irányelveket a rejtett megfigyelőállás célszerű kialakításáról. Elolvastad? – érdeklődött Piricske.

– Az irányelvektől kurva ideges leszek.

– Öreg hiba! Mert egy büdös irányelv sem szól arról, hogy fényesre kellene nyalni az ügynökök valagát. Nekünk nem jár semmi. Nem jár, legfeljebb adható. Mi a teendő, kérdezzük most Vlagyimir Iljiccsel, és meg fogjuk találni rá a választ – fejtegette Piricske.

– Adjanak enni, küldjenek váltás ruhát!

– Ott a K-telefon, hívd az őrnagyot, közöld vele, hogy a Banánliget hanyagul van felszerelve.

Ezt persze Piricske viccnek szánta. A K-telefonhoz csak akkor nyúlhattak, ha megcsörrent. Mellesleg már a második napon megcsörrent!

Hiába írta elő a szabályzat a hatóránkénti váltást, eleinte nem törődtek vele, ébren tartotta őket a lelkesedés. Gyors, látványos eredményekkel akartak előrukkolni. Volt is rá esély, hiszen Heller Albertnél sok látogató fordult meg, zajlott az élet. Sűrűn kattogott a Roxrebel, a napi jelentések is egyre hosszabbak lettek.

(kata 1)

Bocsánat, a csapos közbeszól!

A csapos pedig én volnék, illő végre bemutatkoznom. Várkonyi Kata, dokumentumfilm. Nyilván kevesen ismernek. Eddig két munkám került a nyilvánosság elé, mérsékelt sikerrel, de ilyen a kezdők sorsa. Az első a baristák fanatikus, zárt világáról szól, a második az önkéntes szegénységről, olyan emberekről, akiknek millióik vannak, de minden fillért sajnálnak önmaguktól. Ugye, milyen beteges és röhejes? A legelső tervem – eddig talán a legígéretebb – sajnos nem valósult meg. Kudarcc ez akkor is, ha nem rajtam úszott el, hanem Ecsedi Gyulán, aki faképnél hagyott. Ehhez lenne egy-két szavam. Ecsedi Gyula még a szocializmus éveiben lógott meg az országból, emigrált vagy disszidált, ahogy tetszik. Párizsban telepedett le (ezt megértem), arabokkal szűrte össze a levelet (ezt már nem annyira, bár nincs bajom az arabokkal). A rendszerváltozás után Ecsedi Gyulát hazaszippantotta a honvágy, kereste a múltját, kereste a kapaszkodókat, kereste a hidat a régi élete és a vágyott új között. Újra gyökeret akart eresztetni, de minden fronton becsődölt. Végül feladta. Menekült vissza, akkor már önmaga elől, de nem Párizsba, hanem Oránba. Arab mosodás lett belőle. Szép kis karrier, igaz? Az elbúcsúzása

elég prózaira sikerült. Nem akart velem találkozni, a repülőtérről hívott fel, így tudtam meg, hogy finita la commedia. Azt mondta, annyi hasznot húzott a honvágyból, hogy megtanult megbékélni a bukással. Sokszor eszembe jut ez a mondat, és mindig libabőrös leszek tőle.

A most készülő új filmem a vak véletlennek köszönhető. Van abban valami misztikus – maradjunk annyiban, hogy a véletlen önmagában is misztikus –, hogy ennek is köze van Ecsedi Gyulához. Félttem ettől, nem biztos, hogy jó előjel, majd meglátjuk. A startvonalnál állok, minél hamarabb szeretném elkezdeni a forgatást.

És akkor most a vak véletlenről.

Egy évvel ezelőtt késő este a Najima falatozóban kötöttem ki, nem volt kedvem hazamenni. Szemerakélt a hideg eső, az ilyen időjárás amúgy is a melankólia melegágya, én pedig némi szerelmi bánatot próbáltam evéssel enyhíteni. A személyzet záráshoz készülődött, a konyha már nem működött, csak mézes daradesszertet, azaz magrud el-asselt tudtak adni. Kitűnő édes-ség, mindenkinek ajánlom. Vendég sehol, a felszolgáló ráért velem foglalkozni. Figyelmes volt, megkérdezte, ízlik-e a magrud el-assel, neki az a kedvence, sokszor otthon is elkészíti. Egyébként is az arab konyha a gyengéje, azon belül is az algériai. Érdekelt, miért, talán Algériában élt? Azt válaszolta, soha nem járt ott, de talán hamarosan kitelepül, munkája is lenne Oránban. Miért éppen Oránban? – kérdeztem. Az anyukája unokatestvérének a fia ott lakik, mosodájuk van az arab feleségével. Jól megy a bolt, kiegészítőre lenne szükségük.

Úristen, ugye, nem a Gyuláról beszélsz? – szaladt ki a számon, de magam se hittem, hogy létezik ekkora véletlen. Úgy meglepődött, hogy belevörösödött, és visszategezett.

Ezt nem hiszem el, tényleg Gyulának hívják. Talán ismered?

Ismerem, bizony, nagyon jól ismerem.

Hol találkoztál vele?

Itthon, amikor hazajött Párizsból.

Az elég régen volt. Jártatok? Már bocs.

Olyasmi. Azt hiszem, jártunk.

Mindent tudni akarok róla – mondta. Leült az asztalomhoz, és megragadta a kezem.

Így ismerkedtem meg 2003 októberében Porpáci Mónikával, a rövid hajú, fiús, nyurga lánnyal, az egyetlen emberrel ebben a városban, akit rokoni kapcsolat fűzött Ecsedi Gyulához. Jól megértettük egymást. Őszinte volt, ami a szívében, az a szájában. Cserébe ugyanezt kapta tőlem. Akkor hallottam először a Banánligetről, mert Porpáci Mónika – vagyis Móki, ahogy mindenki ismerte – akkoriban a Banánligetben lakott. A következő hetekben gyakran találkoztunk, előfordult, hogy hajnalig beszélgettünk, s körvonalazódni kezdett a harmadik filmem a Banánligetről és két különös lakójáról. Mókit az idősebbik titkos ügynök, Téli Pál szedte fel. Felszedte és hazavitte.

Ha megnyerte, hadd vigyen – mondta erre tréfásan Móki.

Az előbb két különös lakóról beszéltem, de a „különös” szó pontatlan, nem fedti a valóságot. Vajon két, huszadik századi barlanglakó különös? Vagy ha az utcán szembejön a kerekasztal két lovagja, mondjuk, Sir Galahad és Sir Lancelot, az különös? A ló a moziban, szemüvegesen, mert rövidlátó, az különös? Manapság már semmi nem különös, ezért más szó illene ide, de nem találok. A Banánliget fedőnevű konspirált lakásban két titkos ügynök lakott, a belső elhárítás két rutinos vitéze, akikről a rendszerváltozáskor elfeledkeztek. Ez komoly. Szó szerint elfeledkeztek róluk. Berúgta az ajtót a történelem, mindenki mentette a bőrét, a vagyonát, mit tudom én, mi mindent, azt a két embert pedig a sorsára hagyták.

Hónapok mentek rá, de vállaltam a nyomozást, sőt, menet közben egyre elszántabbá váltam. Megkerestem a még elérhető szereplőket, érintetteket, fül- és szemtanúkat. A többség kötélnek állt, szívesen meséltek az akkor törtétekről, sokszor ide-oda csapongva, ahogy az emlékezet összeszededegeti a cserépdarabokat. A végére összeállt ez a kétségtelenül groteszk, de azt hiszem, tragikus történet, amelyben a napnál világosabban ragyog fel a kilencvenes évek... mije is? Szelleme? Színe, szaga, hangulata? De ez csak ráadás. Számomra mindig a történet az érdekes. Az én nemzedékemnek a rendszerváltozás nem nagy izgalom, néhány rideg bekezdés a tankönyvben. Visszatekintve minden zsugorodik, de vajon mitől függ, hogy mi marad belőle? Legutolsó pasim (kvantumgravitációval foglalkozó, bosszantóan aszexuális ifjú fizikus) sokszor elmondta: the devil is in detail. Igaza volt. Ez lett a filmes munkásságom jelszava.

Keresem az ördögöt.

Szeretem az olyan filmeket, amelyek a végükön kezdődnek. Elindul a történet, helyesebben éppen véget ér, és engem mint nézőt, ebben az esetben alkotót – bocsánat az enyhe nagyképűségért, de mégiscsak az én filmem –, az érdekel, mi történt előtte.

Mire az anyaggyűjtéssel addig jutottam, hogy nagyjából minden összeállt, kezdődhetne a forgatás, történt valami. Egy férfi keresett telefonon, találkozóra hívott másnap délutánra, a katonai temetőbe. Csak a hősi halottak hallják majd, ami elhangzik – biztatott derűsen, talán ezért nem éreztem fenyegetőnek a randevút. A nevét nem mondta meg, azt se, mit akar tőlem, de célzott rá, saját érdekem, hogy ott legyek. Elmentem, persze. Borotvavíztől illatos vénember várt rám, elegáns sötét öltönyt viselt, hozzá fekete puhakalapot. Az a típus, amelyik azt hiszi, jól néz ki. Jóságot és megfontoltságot láttam az arcán. Úri modorához nem fért kétség, ráadásul szívhez szóló, meleg hangon beszélt, igaz, keveset. Figyelmeztetett, ha nem akarom megütni a bokámat, felejtsem el a filmet, töröljem ki a fejből a Banánligetet és mindenkit, akinek köze volt hozzá. Gondolhatják, erre nem számítottam.

Nem értem. De miért? – szakadt ki belőlem.

Kedvesen a két tenyerébe fogta a kezem, és a szemembe nézett.

Miért kék az ég? Miért illatos a virág, kislány? – kérdezte.

Mit jelent, hogy megüthetem a bokámat? Fenyeget?

Dehogy, kérem, eszem ágában sincs egy ilyen kedves ifjú hölgyet fenyegetni. Csak udvariasan kérem, hogy a laptopot, amin a hangfelvételeit tárolja, holnap, ugyanebben az időben hozza el, adja át nekem.

Na, ne vicceljen. Milyen alapon? Ilyet nem kérhet.

Téved. Bármit kérhetek.

És ha nem adom?

Annál magának több esze van, angyalka, nagyon remélem.

Elárulja, ki maga? Valami maffiózó? Meg tudja akadályozni, hogy innen egyenesen a rendőrségre menjek?

Ó, csak tessék, egész bátran, de vigyázzon az átmenésnél, annyi gyalogost ütnek el mostanában, hogy a fele is sok!

(villanyszerelő)

Gyerünk vissza az utolsó naphoz!

Piricske Tamás a piros bőrkabátosok pártgyűléséről tartott hazafelé, s út közben betért pajcsiut inni az Égő Bambuszba – ekkor már Xiara vezette az üzletet, Hui-Fen az örök vadászmezőkön árulta a csirkebelet –, közben eszébe jutott a Téli Pállal annak idején lefolytatott vitája.

A kínaiak távozása után a csaliboltos ajánlatot vitatták meg, de Téli hallani sem akart róla. Elvonult a fürdőszobába, bedörzsölte a fejét Muha-féle hajnövesztő géllal, utána nejlonzacskót húzott a koponyájára, így lassította a szer beszáradását. Reménykedett, hogy újra kinő a vörös üstöke, de csak a fejbőre barnult foltosra, ámbár ezt kedvező előjelnek vélte. Piricske nyomult utána, próbálta meggyőzni.

– Van eszük a sárgáknak, lehet, hogy a csirkebél tényleg bomba üzlet. Amikor a Kompozit Műpapírgyárban dolgoztam, volt ott egy félszemű művezető, profi horgász, kulacsból itta a halászlevet. Csak akkor ment le a Tiszára harcsázni, ha csirkebelet szerzett. Napokig rohasztotta, hogy bebüdösödjön. Háromágú horogra tekerte.

– Nagy marha lehetett.

– Szerinted mindenki marha, csak te nem?

– Én a csirkét tűztem volna horogra.

– Nem érted a lényegét. A csirkebél bűzét egy kilométerről megérzi a harcsa. Egy kilométerről rámozdul.

– Dehogyan mozdul. Csontkukaccal vagy kukoricával érdemes horgászni.

– Attól függ, milyen halra mész.

– Én semmilyenre. Minden halnak fingszaga van – vetette oda Téli, közben gumival rögzítette a homlokához a nejlonzacskót.

– A csirkebél kábé másfél méter hosszú. Darabolható, mint a spárga, tehát gazdaságos – mérlegelte Piricske. Maga felé fordította Téli Pált, a szemébe nézett. – Rájöttem, mire megy ki a játék. Az öreg kínai csaliboltos akar nyitni!

Piricske nem emlékezett, hogyan folytatódott a vita. Megtorpant a járdán, gondolkozott, hány éve is történt mindez, de nem tudta kiszámolni. Felmerült viszont, hogy akkoriban kereste fel őket a második emeletről Uray János, a köztisztasági dolgozók üzemi lapjának felelős szerkesztője, aki attól félt, hogy előkerül a beszerzési kartonja, és repül az állásából.

A ház elé érve megpillantotta a Drót utca 52. kapuján a szív alakú kék festékfoltot. A kiszabadulásuk után azzal viccelődtek, hogy biztos valami kék vérű kapitalistát lőttek tarkón az elvtársak a kapu előtt, annak látszik a nyoma. Feltette a szemüvegét, szokása szerint megnézte a kaputelefon mellett a lakók névsorát. Amióta eljártak otthonról, attól rettegetek, hogy egyszer valami baljós változást vesznek észre a névsoron, eltűnik a műanyag lap alá csúsztatott kis kartondarab: Dr. Pávai Béla III. em. 2. De mindig a helyén találták.

A kapu előtt Rezső, a hajléktalan lépett Piricske Tamáshoz. Madárcsontú kis ember, overallt és gumicsizmát viselt. A padlásfeljáró előtti lépcsőfordulóban lakott a csoportfőnökség kiszuperált szolgálati sezlonján.

– Tamás úr, kérem, három napja nem ettem – motyogta lehajtott fejjel.

– Hát aztán? Én meg nem mentem el anyám temetésére.

– Imádkozni fogok érted.

– Még csak az kéne. Hess piczába! – Piricske elkapta Rezső nyakát, és falhoz szorította. – A dolgozó nép nem éhezik, ezt jegyezd meg! Ha éhes vagy, dolgozz!

A kaput nyitva találta, megint nem zárta be maga után valaki. Az illető olomcsővel kellene megdolgozni, hogy rendet tanuljon. A kapu alatt elhaladt a kukasorfal előtt. Két oldalt, fejmagasságban vakolatlan Bergmann-csövek futottak a falon, a boltíves mennyezetről kovácsoltvas lámpa lógott, égő nem volt benne, csak vattává szikkadt pókhálótömeg. A földön itt-ott még látni lehetett az eredeti, sakktablamintás cementlapokat, a hiányzókat helyét betonnal öntötték ki.

Ilyen szépen megfért egymással múlt és jelen.

Felkaptatott a harmadik emeletre, minden lépcsőfordulóban megállt, kifújta magát. Odafent jobbra fordult ki a függőfolyosóra, a második ajtón lead-

ta az egyezményes sorozatot. Két kopogás, szünet, újabb két kopogás, szünet, három kopogás, végül tenyérrel egyetlen erőteljes paskolás. Úgy hangzott, mint egy nyúlfarknyi dobszó.

– Megjött a villanszerelő! – mondta az ajtóhoz hajolva.

A jelszót havonta kellett cserélni. Az előző havi helyes válasz így hangzott: Az öcsém visszaküldte a poroltó készüléket!

Kinyitotta az ajtót. Biztonsági zár felül, normál zár alul.

Téli Pál nem volt otthon. Talán orvoshoz ment, ami azért kockázatos, mert a chilei útlevele már lejárt. Előző este Téli szédülésre panaszkodott, felfújódott a gyomra, nem is vacsorázott. Korán lefeküdt, de nem tudott elaludni, sóhajtozott, szellentgetett.

Piricske egyenesen a konyhába ment, a gáztűzhely sütőjéből magához vette az eseménynaplót, és érzelemmentes, szigorúan a tényekre szorítkozó jelentést írt a Hűség Párt zenés tagtoborzójáról. Így kezdte: „A fasiszták pófátlanul ellopták a bőrkabátot és a piros színt!”

(móki)

A konspirált lakás félszobáját kezdettől fogva raktárnak használták. Lelakoltot fémlemez ládákban tárolták a betelt eseménynaplókat, a jelentéseket, a kérelmeket, és a hivatalos feljegyzések másolatait, a Zorkij apparáthoz kapott filmtekercseket, a tartalék villanyégőket. Utóbb a döglött Roxrebel fotótávcső is oda került. A félszobába dobálták be a felesleges holmit, a törött lábú székeket, az elrongyolódott szőnyeget, függönyöket, a széthullott Erika írógépet, a kiszolgált háztartási eszközöket. Kidobni semmit nem lehetett, a lakás minden tartozéka leltári tárgynak számított, kivéve persze Piricske mama lekvárjait, kompótjait és savanyúságait.

A kétezres évek elején – a Banánliget tizenötödik évében – Téli Pál azzal állt elő, hogy ideje szétköltözni, elege van a kihúzható közös szelonzól. Szívesen elfoglalná a félszobát, de előbb kellene oda valami fekhelyet szerezni. Aznap hajnalban éppen munkából tartott hazafelé – éjszakai biztonsági őrnek alkalmazták az Opera utcai mélygarázsban –, látta, hogy a Drót utca környékén dül a lomtalanítás, alig lehetett a járdán elférni. Hazaérve megkérdezte a társát, mit szólna, ha kiürítenék a raktárszobát, és a felesleges holmit lehordanák az utcára.

Piricske a fejét rázta.

– Még csak az kéne. Bármikor rovancsot kaphatunk.

– Sose lesz rovancs, te is tudod.

Piricske a falat nézte, mint aki olyat hall, amit nem szeretne.

– Ha mégis lesz, simán ránk verik a hiányt. Fizeted?

– Fizetem – válaszolta Téli.

Soha nem rovancsoltak a konspirált lakásban, pedig még 1991-ben is egész évben számítottak rá. Ellenőrzést sem kaptak, sőt, Mátyusné Főző Irén hadnagy halála után ki se hallgatták őket.

Végül egész délelőtt rakodtak, kiürítették a raktárszobát. Csak három olajzöld szolgálati lemezláda és a halott Roxrebel maradt ott, azokkal Móki kénytelen lesz együtt élni.

Újabb lépcsőfok a romlás mélységeibe.

De volt még lejjebb is!

Mókit a mélygarázsban szedte össze Téli Pál. Maga is meglepődött, milyen könnyen akadt horogra a harmincegy éves elvált nő. Móki minden este háromnegyed nyolckor érkezett, leparkolta a Suzukiját, és rohant a munkahe-

lyére, a Najima falatozóba. Téli Pál egy ideje már figyelte, eljátszott a gondolatokkal, hogy mi lenne, ha maga alá gyűrné. Ahányszor látta, megkívánta. Végül a mélygarázs liftjénél leszólította.

– Mondták már, hogy káprázatosan csinos?

Móki nem vette tolakodásnak, ismerte látásból a biztonsági őrt.

– Na, persze. Amennyire egy felöltözött botsáska csinos lehet.

– Botsáska?

– Mindenkinek a botsáska jut rólam eszébe. Nem sértődöm meg, tudom, hogy telitalálat. – Kacéran megbillentette a fejét, hintázott a lófarka.

– Én még sose láttam botsáskát – mondta erre Téli. Úgy érezte, ezzel zsákutcába jutott a beszélgetés, de Móki megtalálta a kiutat.

– Ne kábítsuk egymást. Azért bókol, mert meg akar dugni. Megsúgom, nem probléma, imádom az idős pasikat. Maga baromira macsós, tudja? Nem haragszik, hogy ezt mondom?

– Dehogyan haragszom. Tényleg macsós vagyok?

– Az a típus, aki fegyvert hord magánál, de ne értsen félre!

– Nőkkel szemben fegyvertelen vagyok.

– Jaj nekem, mindjárt sírva fakadok! – Grimaszt vágott, ettől az orra még jobban megnyúlt, a szeme pedig még nagyobbnak látszott a fekete keretes szemüveg mögött.

Móki 2003 októberében foglalta el a konspirált lakás félszobáját. Piricske tiltakozott, fenyegetőzött. Ha lebuknak, és kiderül, hogy kuplerájja züllesztették a Banánligetet, annak törvényszék lesz a vége, sittre vágják mindkettőjüket államtitkok hanyag kezeléséért, sőt hazaárulásért. Téli Pál legyintett, nem hazaárulás, ha ő megfarkalja az új lakótársat, ráadásul csak az idioták nem veszik észre, hogy összeomlott a régi rendszer, új szelek fújnak. Egyébként Piricske csak fogja be a száját, nem a főnöke, neki pedig bőven kijár, hogy hatvanegy éves korában éljen is egy kicsit. Piricske nem szerette a nőket, egyedül az operatív osztályról annak idején kivezényelt dagadt Mátyusné Főző Irént viselte el, de nem a nőt, hanem az elhárítós kollégát látta benne, aki a szemük láttára halt hősi halált. Mókival nem békélt meg, makacsul üldözte. Móki azonban szerencsés alkat volt, nem vette a szívére, sőt, szórakoztatta, ez viszont olaj volt a tűzre. Piricske gyakran tartott ellenőrzést a félszobában, mindig akkor, ha Móki otthon tartózkodott. Fintorgott, hogy csípi a szemét a kancaszag, kitérte az ablakot. Az orosz remekírók köteteiből épített éjjeliszekrényről kihordta a tányérokat, poharakat, összeszedte a szétdobált cipőket, ruhadarabokat, az ételmaradékot.

Egy alkalommal Móki az ágyban ült, éppen a szürkepenészt kotorta le egy üveg baracklekvárról. Az ágyat belepték az újságok, üres csokipapírok, arc-krémes tubusok, de volt ott félig megevett zsemle, felbontott halkonzerv és egy falból kiszakadt olvasólámpa is.

– Maga az ágyban zabál?

– Talán tilos?

– Erre nevelték?

– Mégis, hol egyek? Az ágy alatt?

Az állólámpa ernyőjén odahajított lila melltartó hevert.

– Ez meg hogy kerül ide? – csippentette fel Piricske.

– Ritkán hordok melltartót, ugyanis nincs mellem. Ezt vegye öniróniának – mosolygott Móki, és a nyakáig felhúzta a hálóingét, hogy megmutassa, miről van szó.

Piricske kivágtatott a szobából, nekirontott Télinek.

– Csókoltatom a demokráciádat! – kiáltotta harcosan.

– A szexuális forradalmamat nem? – kérdezte Téli Pál.

(lekvár)

Piricske Jolán 1945-ben, leányanyaként kisfiút szült, Tomikát, aki a háború után csak púp lett a hátán, beadta a Vöröskereszthez. Persze szégyellte, hogy megszabadult a gyerektől. Azt híresztelte, hogy a kisfiát a város ostroma idején magával vitte az óvóhelyre, de miután lefújták a légítamadást, és az utcára tódultak a pincéből, Tomikának nyoma veszett. Sírdogált is hozzá, hogy hitelesebb legyen. Mindenki azt tanácsolta, nem érdemes kutatnia a gyerek után, elvitték az oroszok Szibériába, ott majd felnevelik, és egész életében az ólombányában dolgoztatják, de ha szerencséje van, gályarab lesz a Dnyeperen.

Tomika a Vöröskeresztől nevelőszülőkhöz került. Műszerésznek tanítták, technikumban érettségizett, a Kompozit Műpapírgyárban helyezkedett el, ott lépett be a kommunista pártba. A nevelőszülők tizennyolc éves korában átadtak neki ötvenezer forintot, és elküldték a háztól, de előtte elárulták, kicsoda is valójában. Tomika megértette, hogy ami addig vele történt, abból semmi nem igaz, még csak nem is Povázsai a neve, hanem Piricske. Ezt szokta meg a legnehezebben.

Piricske Jolán hosszú évekre szem elől tévesztette Tomikát. Mire ismét rátalált, a fia már operatív tisztként munkálkodott a BM III/III-1 kötelékében, vagyis az egyházi reakció felszámolásán fáradozott. Piricske Jolán minden évben írt neki néhány névtelen levelet, ezekben megvallotta, hogy Tomikánál szebb kisfiút sose látott, a szívéből kiszakadt egy darab, amikor le kellett mondania róla. Soha nem bocsátja meg magának, amiért eldobta magától. Máskor tudatta a fiával, hogy hosszú fekete hajjal született, még az orosz tisztek is rámosolyogtak, babkonzervvel ajándékozták meg. Azt is megírta, hogy az édesapját ne keresse, katonaszökevény volt, ráadásul családos ember, de ez csak Tomika fogantatása után derült ki.

Az írásos elkövetőket felderítő osztály gőzerővel kutatott a névtelen levelek feladója után, azt hitték, provokátorral van dolguk.

Akkoriban történt, hogy Piricske Tamás begolyózott.

Egy novemberi reggelen javaslatot nyújtott be a pártközpontnak, miszerint érdemes eltörölni az idejétmúlt „elvtárs” megszólítást, helyette a „lyuksógor” bevezetését indítványozta. „Jó reggelt, lyuksógor! Egészségedre, lyuksógor! Kedveled a társadalmi munkát, lyuksógor? Milyen csinos ma, lyuksógornő! Ugye, milyen testvériesen hangzik? Ízlelgessék, forgassák a nyelvük hegyén! Szilárdan hiszem, azok is szívesen használnák, akik nem mindenben értenek egyet a kommunizmus nagyszabású célkitűzéseivel” – állt a javaslatban.

Piricskét kényszergyógykezelésre vitték, utána két hónapig a belügyi szanatóriumban lábadozott. Ennyi elég volt, meggyógyult. Bocsánatkérő levelekkel árasztotta el a Központi Bizottság tagjait. Meg is lett az eredménye, a lyuksógorok nem engedték el a kezét. A pártgarázsba helyezték kocsimosónak, de a munkája mellett szakszerű jelentésekkel bombázta a III/III-as csoportfőnökséget. Leleplezte, hogy a pártgarázs vezetője és két diszpécser a szolgálati üzemanyaggal üzletel saját zsebre. Mind a hármat letartóztatták. Piricske Tamást kitüntették, és visszahelyezték a régi munkahelyére, az elhárításhoz. Sírós képű, hiányos fogazatú, pókhasú ember vált belőle. Pamacsbajszot növesztett, a bal szemével enyhén tikkelt, de mint az egyházi reakció elleni küzdelem kérlelhetetlen harcosa, ekkor élte fénykorát.

Az írásos elkövetőket felderítő osztály már régen tudta, ki a névtelen levelek feladója, de Piricskének csak akkor mondták meg, amikor az édesanyja meghalt, sőt, már el is temették. Piricske Jolán mindenét Tomikára hagyta, Tomika pedig mindentől meg akart szabadulni, ami a számára ismeretlen, gyanús múltjához kötötte. Rögtön eladta az édesanyja lakását. Meg se kellett hirdetni, a Piricske Jolán fölött lakó, Deregán nevű fogorvos rögtön lecsapott rá.

Annyira örült, hogy csigalépcsővel kötheti össze a két lakást, hogy nem is alakodott.

– Jól ismerte a mamámat? – kérdezte tőle Tomika.

– Az túlzás. Néha összefutottunk a lépcsőházban.

– Gusztusos emberpéldánynak tartotta? Kérem, legyen őszinte!

Deregán bólintott.

– Helyes néni volt, de azért akadtak különös dolgai. Egyszer az éjszaka közepén becsengetett hozzánk, székletfogót kért.

– Székletfogót? Ez váratlan!

– Bocsásson meg, nem kellett volna elmesélnem.

Piricske közben a két ablak közötti falról ovális keretbe foglalt esküvői képet akasztott le. Mutatóujjával Piricske Jolán homlokán kopogtatott.

– Ő az?

– Igen, ő Jolán néni. Nem ismeri fel az édesanyját?

– Vagy felismerem, vagy nem, legyen az én dolgom. – Most a férj került sorra, Tomika mostohaapukája. – Ő pedig?

– A papája.

– Nekem nincs papám. Hogy hívták?

– Tőzegi Kálmán.

– Mi volt a foglalkozása?

– Nézzen rá! Mi lehet egy ilyen húsos fejű, bikanyakú ember?

– Költő? Bányász? Ellenforradalmár?

– Hentes!

– Aha. Mikor dobta fel a pacskert?

– Mit csinált, kérem?

Tomika tikkelt egy sort, utána megismételte a kérdést.

– Mikor halt meg? Úgy értem, Tőzegi Kálmán.

– Nem is tudom. Tíz éve talán. Agyvérzést kapott az udvaron. Éppen szőnyeget porolt.

– Na, szép kis vircsaft. Szegény mama magára maradt, mint a jégmadár.

– Ilyen az élet – bölcselkedett Deregán. – Sajnos, addigra a fia sem élt már. Úgy tudom, matróz volt. A tengerbe fulladt. De akkor még nem laktam a házban.

Tomika arca elborult, ellenségesen nézett a fogorvosra.

– Lófaszt matróz. A fia én vagyok. Úgy látja, hogy a tengerbe veszttem?

– A másik fiáról beszélek, ezek szerint az ön öccséről.

– Észnél van, elvtárs? Nincs öcsém, ne akarja belém beszélni. Ellenben volt egy húgom, ő tényleg szörnyethalt. Vitorlázó repülővel halastóba zuhant. Erről a mama egyik névtelen leveléből értesültem. – Tomika szomorúan lehajtotta a fejét, tikkelt egy darabig. – Sok családtagot eltemetett. Le a kalappal, hogy ennyi tragédiával a vállán még volt ereje befőzni. – Megragadta a fogorvos karját. – Jöjjön, ezt látnia kell!

A kamra roskadásig volt eltett befőttekkel, lekvárokkal, savanyúsággal. Talán száz üveg is sorakozott a polcokon. Piricske Jolán mindegyikre címkét ragasztott, ráírta, melyik évben tette el, mit tartalmaz. Volt ott a baracklekvártól az ecetes uborkáig minden. Tomika az ajtófélfának hanyatlott, sírós hangon folytatta.

– Mániákus lehetett szegénykém. Mondja meg, kinek gyártotta ezt a sok nyalánkságot! Mi hajtotta? Egyedül száz évig se tudta volna megenni. – Levett egy üveg lekvárt, Deregán doktor kezébe nyomta. – Fogadja el emlékébe.

Deregán elolvasta a címkét. Birs, 1982. október.

– Elegáns, zsinóros kézírás. Még a régi iskola!

•

Várkonyi Kata megjegyzése

Piricske Tamásnak bizonyára több önéletrajza is készült, de egyiket sem találtam meg az illetékes archívumokban. Talán bekerült a nagy darálóba 1989 utolsó napjaiban, amikor tonnaszámra semmisítették meg az állambiztonsági iratokat. Kezembe került viszont Téli Pál töredékes önéletrajza a rendkívüli eseményeket felderítő B-alsztály egyik aktájából.

„Alulírott Téli Pál születtem 1941. július 13-án, Vastaván. Édesapám Matics Lajos, aki elhagyott bennünket. A Keleti Főcsatorna beruházásnál nyert gátőri állást. Levélben értesítette édesanyámat, leánykori nevén Téli Piruskát, miszerint nem ismer el gyermekének. Fiatal éveimben tizenhat munkahelyen fordultam meg. A gumírozás és vulkanizálás állt hozzám legközelebb, de szakképesítéssel nem rendelkezem. Azóta sem rendelkezem. Akkor kerültem helyes mederbe, amikor megismerkedtem »Áfonya« fedett ügynökkel, aki a tartótiszt lett. Testi kapcsolatot is létesítettünk. Egyre bizalmasabb feladatokat kaptam tőle. Az elvárásainak tudomásom szerint megfeleltam. A munkás-paraszt hatalom iránti elkötelezettségem, a konspirációs munkában tanúsított kiemelkedő tapasztalatom...”

Itt maradt félbe. Vajon miért őrizték meg?

(sebzett vadak)

Már a beköltözés napja – 1988. február 16. – bővelkedett rendkívüli eseményekben. Heller Albertnál a késő délutáni óráktól egymásnak adták a kilincset a vendégek. Nyolc férfit és három nőt sikerült rögzíteni, később még egy idősebb bottal járó, szakállas úr is befutott, őt várták. Az ismeretlen egyének látszólag céltalanul tébláboltak a lakásban, szétválva-összeverődve beszélgettek, semmi gyanús vagy rendszerellenes megnyilvánulás, de aztán alkonyat táján, akár az óvodások, körbeültek a földön, és feszülten figyeltek. Valaki előadást tartott, az ablaktól jobbra, a takarásban. Csakis a szakállas lehetett, egyedül őt nem találta a távcső. Hála a Roxrebel lencséjének, mindenkiről jó minőségű közeli felvételeket lehetett készíteni. Egész tablót gyárthat belőle a csoportfőnökség! Piricske és Téli egyetértettek abban, hogy odaát házi szeminárium zajlik, ami a belső ellenzék egyik kedvelt időtöltése. Miután Piricske átadta a szolgálatot Téli Pálnak, a látottakat még melegében rögzítette az eseménynaplóban. Utána nem vonult pihenőbe, hanem a függöny mögött állva, nyakában a BPC szovjet katonai látcsővel segítette a megfigyelést 21 óra 20 percig.

Éjfél felé Téli feje ledöccent, ülve aludt el a Roxrebel fotótávcső mögött rendszeresített szolgálati széken. Nem a fáradtság, az éhség ütötte ki. Addigra Piricske is kidőlt, a kihúzható sezlonon feküdt nyitott szemmel. Két tenyere a tarkója alatt izzadt, bámulta az utcai fények mennyezeten játszó foszlányait. A végén ő is elbóbiskolt. Negyven perc múlva a széken ülve mélyen alvó Téli Pál horkantásaira riadt fel. Az ablakhoz rohant. Heller Albert lakása fényárban úszott, élénk mozgást tapasztalt, akkor érhetett véget a szeminárium. Az asztalon üvegek álltak, a vendégek bort ittak – a Roxrebel megmutatta, hogy literes szemelt rizlinget –, újságokat, könyveket csereberéltek, élénken beszélgettek.

Piricske letaszította a székről Téli Pált, a helyére ült, és már klattyogott is a Roxrebel.

Klatty, klatty, klatty.

Reggel arra ébredtek a sezlonon, hogy egymás arcába fújtnak. Senki nem volt szolgálatban.

A konspirált lakás fürdött a napfényben.

Tíz óra előtt néhány perccel megérkezett a futár. Két kopogás, szünet, újabb két kopogás, szünet, három kopogás, végül tenyérrel egyetlen erőteljes paszkolás.

– Ki az? – kérdezte Piricske.

– Orvosi ügyelet! – hangzott kintről.

Régi ismerős állt az ajtóban, Birizdó Lajos, Porzsolt őrnagy egyik jobbkeze, mert az őrnagynak legalább öt jobbkeze volt. Az eseménynapló alapján készítenő napi jelentést még nem írták meg, hozzá se kezdtek, de sebjaj, Téli Pál már pattant is az írógéphez, Piricske pedig megkérte a futárt, hogy amíg a jelentés elkészül, hozzon nekik valamit enni. Ők ugyebár nem hagyhatják el a konspirált lakást, enni pedig kell, az éhséget nem űzi el a belső elhárítás, már bocsánat az idétlen viccért. Birizdó kolléga három szál főtt kolbászt hozott a hentestől, papírtálcán. A zsebéből egy tubus mustárt és négy szelet kenyeret szedett elő. Jutott neki is, megivott rá fél liter vizet a vázából.

– Arany életek van itt. Amerika a köbön! – mondta, amikor az oldaltáskájába tette a napi jelentést, valamint a Roxrebelből kivett filmtekerccset. – De azért szivattyú is, mert nem jöhet fel nő, úgyhogy segítsetek egymáson! – tette hozzá vigyorogva.

Délután megszólalt a K-telefon, Porzsolt őrnagy jelentkezett. Meglepően szelíden beszélt. Elújságolta, hogy a beküldött fotóanyagot kielemezték. Semmi kétség, Heller lakásán a legsötétebb ellenséges elemek gyűltek össze, legtöbbjük már korábban az operatív szervek látókörébe került. Nyilvánvalóan készülnek valamire, ez persze nem meglepő, mindig készülnek valamire, de a belső elhárítás szerint a helyzet jobban fokozódik, mint eddig bármikor, az ellenzék percről percre ravaszabb és veszélyesebb, készen áll a bomlasztásra. Nem nyeretlen kétévesek, tisztában vannak vele, hogy figyelik őket, részen vannak, és sajnos el kell ismerni, hatékonyan alkalmazkodik az üldözésük során szerzett taktikai tapasztalatokat. Mi következik ebből, elvtársak? Az, hogy az éberség édeskevése! Az éberség önmagában lófasz esti fényben! Lépekkel előttük kell járni! Megtudták az őrnagytól, hogy az esti szeminárium előadója Pohlányi Dömös, az ismert ellenzéki volt, a hírhedt Rigó Piroska Kör vezetője. Elmúlt hetvenéves, két szívűtéten esett át, kiheverte az agyvérzést, fél lába a koporsóban. Agyonverni se lehet, még mindig a rendszert akarja megdönteni. Ördögi alak, stencilgépet üzemeltet valahol, talán éppen Heller Albert célszemély lakásán. Egyszóval helyzet van!

– Ezer évet ki lehetne osztani azok között, akiket azonosítottunk a felvételeken. Mondom a lényeg, elvtársakám. Önöknek köszönhetően megtaláltuk a Rigó Piroska Kör melegszaros fészket. A tegnapi gyűlésükből arra következtetünk, hogy nagyobb dobásra készülnek, úgyhogy megnyitottuk az ügy Cs dossziéját! Tudják, ez mit jelent? Hát persze, hogy tudják. Egyelőre maradnak a magaslesen, folytatják a megfigyelést, ez a parancs! – fejezte be Porzsolt őrnagy, de mielőtt letette a telefont, Téli Pál megemléltette, miután hirtelen kellett elfoglalni a konspirált lakást, se váltás ruhájuk, se enivalójuk, se szappanuk, se semmijük, ez pedig tompítja az éberséget. Az őrnagy belátta.

– Emberileg megértem, gond egy virágszál se, erre találták fel a szovjet elvtársak a kérvényt. Küldjenek hivatalos kívánságlistát a holnapi futárral. De ne keverjék össze a csoportfőnökséget a Mikulás bácsival!

Aznap este tízig tétlenül ültek, Heller nem tartózkodott otthon. A szomszédjánál viszont teljes díszkivilágításnál egy ösztövérférfi két középkorú nővel hentergett. Hosszú, szaftos műsort adtak elő, másfél óráig tartott, volt mit figyelni. Heller Albert éjfélkor ért haza, egy idegennel. Az illető le se vette a kabátját, hevesen gesztikulált, az asztalt csapkodta. Téli Pál egy kockát rájuk lőtt, klatty, de többet nem tudott, kifogyott a film a Roxrebelből. A tartalék tekerccsek még nem érkeztek meg.

Éjszaka hózápor szórta végig a várost. Az ablak rosszul zárt, süvített a jéges huzat a réseken. Sötét hajnalban kiültek a konyhaasztal mellé, megírták a napi jelentést, utána kérvénybe foglalták a munkához szükséges anyagok és eszközök listáját. Reggelire elfelezték az egyetlen szelet maradék kenyeret. Mustárt nyomtak rá.

(cseresznyemagok)

Ugrás vissza, a 2000. esztendő őszére. Lássuk, hogy alakult a Csillag utca 22. szám alatt tervezett csalibolt ügye.

Téli Pál szakszerűen leverte a lakatot, a lánc tenyérnyi darabot szakított ki a rozsdás, elvékonyodott lemezajtóból. Az illatos, bölcs ember elismerő pillantásban részesítette, közben mondott valamit Xiárának. A lány elpirult. Téli megérezte, hogy róla van szó, lekapta a lila zakóját – alatta rövid ujjúvá alakított pizsamafelsőt viselt –, behajlította a jobb karját, és a bicepszét ugráltatta. Mint ha teniszlabdát varrtak volna a ráncos bőre alá. Odakinálta a karját a lánynak.

– Megfoghatod, kicsi csillag!

– Nem jó – tiltakozott Xiara.

– Nem jó? Ez neked nem jó? – nevetett Téli, vén arca egy pillanat alatt elborult. – Ne válogass, az istenit a sárga fejednek! Akkor mi a jó? – Az illatos, bölcs emberhez fordult. – Mondd meg neki, hogy nálunk számít az erő! Csak az számít!

Napra pontosan két évvel azután, hogy 1998. május elsején, a Kitörés Napján először hagyták el a konspirált lakást, ott álltak az utcáról nyíló pincehelyiség, a leendő csalibolt ajtajában. Néhány lépcsőfokot lebotorkáltak, hűvös, dohos levegő áradt odabentről. A töredezett betonaljzaton átütött a nedvesség. Fent, a járdaszinten zsebkeendőnyi ablak engedte be a fényt.

– Bolt! Bél! – örvendezett Xiara, Hui-Fen pedig ölelésre tárta a karját. Az illatos, bölcs ember már évekkorábban kibérelte a pincét – a szocializmus utolsó éveiben krumplit raktároztak benne –, először kilósruha üzletet akart nyitni, aztán mégis a baromfialkatrész-bizniszbe fektetett. A csalibolthoz keresett társat.

– Nem két fillér felújítani – vélekedett Téli. Piricskéhez fordult. – Te tudod, a te pénzed, én egy büdös vasat se adnék bele.

Piricske még nem döntötte el, szövetkezzen-e Hui-Fennel, pedig hála a mamának, volt miből. A lakásért kapott pénzt annak idején műanyag zacskóba pakolta, és szigetelőszalaggal felragasztotta az ágya aljára. Akkor még a város előkelő negyedében lakott, a hegyoldalban, egy zsidó nagyiparos háború után elzabrált villájában, de akkor az már nem villa volt, hanem szigorúan titkos bázis. Az alagsorban működött a rövidhullámú rádiószolgálat, a földszinten az országos rejtjelközpont, az emeletet pedig a család nélküli ügynökök szállása foglalta el. Az ágyból pazar kilátás nyílt a városra.

A csaliboltnak készülő pincében Tomikának eszébe jutott egy másik hasonló hely, onnan tíz percre, a Hegedű utcában. Láttá maga előtt az utcáról nyíló piszkos fémajtót, rajta a cégért: „Dvorzsák János műszerész”. Alatta mindig ott lengedezett a kézzel írt cetli: „Betegség miatt zárva!” Az eső néha leáztatta, vagy valaki letépte, olyankor sürgősen újat kellett kitenni, nehogy valaki megneszelje, hogy se a műhely, se a műszerész nem létezik.

Téli Pál a boltíves mennyezetre mutogatott, próbálta Hui-Fent meggyőzni valamiről, de akkor már Tomika fejében mámorosan zengett a dal.

A párttal, a néppel egy az utunk, a jelszavunk munka és béke, tarirarara-rara-rara-rara... és bennünk a népünk reménye... tarirarara-rara-rara-rara... és győzni fogsz, te büszke ifjúság...

A Hegedű utcai találkahelyen – a nyilvántartásban Stúdió fedőnéven szerepelt – Piricske Tamás a beszerezett ügynököket fogadta. Jelentéseket vett át, feladatokat osztott ki. A helyiség bal felét íróasztal foglalta el, lapján béke-

beli tintafoltokkal, az utca felőli vízfoltos falnál vaságy állt, viharvert lószőr matraccal. Néhány irodai szék, egy zöld fotel és egy redőnyös iratszekrény egészítette ki a berendezést. A bútort az utca felől selejtezte ki még az ötvenes években. Ha Tomika magányra vágyott, ott töltött egy-egy éjszakát. A Stúdióban nem volt vécé, bilét tartott az ágy alatt. Reggel reklámzacskóba ürítette, elvitte az első szemetesig.

Látta maga előtt a katolikus papot. Idegesen zihált, nyalogatta a cserepes száját. Feloldozásért rimánkodott, nem akart több jelentést írni. Gyomorfekélye lett a sok idegeskedéstől.

Hohó, nincs kiszállás, te szentfazék! Aki egyszer lóra ült, csak akkor szállhat le, ha a ló ledobja, és rálép a tökére! – kiabált rá Piricske, közben papírzacskóból cseresznyét evett. Kérdezte a papot, kér-e néhány szemet, de a pap nem kért, attól kezdve egész idő alatt magokkal pöckölt a gyáva kis szarházi. Ha eltalálta, jót röhögött rajta. „Füstölő” volt a pap fedőneve. Bárányműből visszamaradt likacsok pettyezték a homlokát. „Füstölő” hang nélkül tűrte a tartótisztje hüvelyk- és mutatóujja közül kilőtt szaftos cseresznyemag-puskaanyagokat. Minden találatnál maga elé súgta: köszönöm.

Az iratszekrény felső polcán tartotta a Continental írógépet, alatta az üres papírokat, indigókat és a jegyzőkönyvek másolatait, időrend szerint dossziéba rendezve.

Új kép ugrik elő. Most „Árnyék” ül vele szemben, szürke bőrű, észrevétlen ember. Másfél órája még egy vatikáni diplomata hotelszobáját kutatta át a Hotel Eldorádóban. Az éjjeliszekrényen nyomtatott füzetet talált, álcázott dokumentum lehetett, de már nem maradt ideje laponként lefotózni.

Miből gondolod, hogy álcázták? – kérdezte Piricske.

Villanyborotvát nyomtattak a címlapjára, ilyen dörzsöltek a burzsuj papok, Piricske elvtárs!

Villanyborotvát?

Azt bizony, Piricske elvtárs. Ezeknek már a zsillett sem elég jó.

Különös. Semmi feliratot nem látott a dokumentumon?

De igen, volt felirat! – Árnyék elővette a noteszét. – Istruzioni per l'uso. Ez áll rajta, kérem, szó szerint lemásoltam.

Derék munka! Istruzioni per l'uso? A csoportfőnökségen majd dekódolják a dekódoló kolléga elvtársak!

Piricske maga elé meredt, átélte az egészet, a nyála is majdnem kicsordult. Téli Pál hangjára rezzent fel.

– Akkor szerinted mi legyen?

– Mivel?

– Belevágunk a csaliboltba? Valamit kell mondani a sárgáknak.

Tomika megrántotta a vállát

– Majd mondunk nekik valamit.

(sorsdöntő leolvasás)

Piricske Tamás és Téli Pál az ügynökszálláson ismerkedtek meg 1984 meleg tavaszán. Piricskét bosszantotta, hogy a megkérdezése nélkül lakótársat vezényelnek hozzá. Négy hónapja egyedül lakott a kétágyas szobában, megszokta a kényelmes magányt, nem akart idegent kerülgetni. Téli Pál akkor az ifjúsági elhárítással foglalkozó csoportban dolgozott, a kultikus szekták, a Hare Krisna és az Ánanda Marga tartozott hozzá. Este érkezett, tömött bőrönddel és konzervekkel megrakott hátizsákkal. Vidámnak és szíjasságában is erőteljesnek látszott. Próbálta elpakolni a holmiját, de nem volt hova, a két szekrényt lekvárok, befőttek és savanyúságok foglalták el.

A rádiósok és a rejtjelezők addigra már bezárták a boltot, hazamentek, olyankor el lehetett foglalni a villa földszinti félkörös nagy teraszát, a vörösfenyők koszorújában. Piricske fogott két üveg sört, duzzogva levonult a teraszra, és nézte a többi dologtalan ügynököt. Hárman csendesen ultiztak, ketten a szolgálati revolverüket tisztogatták. Mire visszatért a szobába, vacsora várta. Téli Pál a közös konyhán két sóletkonzervet melegített, megterített. Piricskét meglepte a gesztus, az ellenérzései enyhültek, jó hangulatban lapátolta magába a sóletet. Vacsora után Téli összeszedte a tányérokat, elmosogatott, utána bevitte a folyosóról a közös porszívót, és szakszerűen kitakarított.

Lefekvés után késő éjszakáig beszélgettek a sötétben.

– Le a kalapokkal, jó elvtárs vagy, házias elvtárs – ismerte el Piricske. – Mitől lettél tisztaságmániás?

– Mániás? Ugyan. A mánia betegség. A szentháromság nem is mánia, nem is betegség.

– A vallást ne keverjük bele. Utálok a vallást, mint ördög a vízen járást, elég nekem belőle munkaidőben.

– A vallás kipukkadt, nyugdíjazta magát, már egyetlen fontos kérdésre sem képes válaszolni. Így ballag a világ előre. Barlangrajzot se készít már senki, nem igaz? – elmélkedett Téli.

– Akkor miféle szentháromság?

– Tisztaság, célszerűség, elvhűség. Nálam ez a szentháromság.

– Hű, bezzeg! Nem vagy kispályás! – rikkantotta Piricske.

Téli Pál elárulta, hogy 1942. június 13-án született, aznap, amikor Rózsa Ferenc elvtárs, a Szabad Nép letartóztatott szerkesztője behalt a kínzásokba.

– Ebből a halálból merítettem tartást és elkötelezettséget. Tudtomon kívül fogadta be testem, lelkem.

– Tanult ember vagy, hallom a beszédeden.

– Nem vagyok tanult ember, de szeretek olvasni. Állítólag édesapám is falta a betűt, pedig kétkezi ember volt. A panyolai szeszfőzdében dolgozott, de a születésem másnapján fogta a kalapját, és lelépett. Beállt gátórnek.

– Szerencséd volt. A szeszfőzés apáról fiúra száll, most te is ott pancsolhatnád a szeszt. A gyerekkor felesleges és megalázó – vélekedett Piricske. – Hogy kerültél a céghez?

Téli Pál nem válaszolt rögtön, mintha mérlegelné, mennyit lehet elmondani.

– Sok munkahelyen megfordultam. A csónakmesteri beosztás értelmetlen, a vágóhídi munka viszont bölcsebbé tesz. Utoljára mint vízóra-leolvasó harcoltam a kommunizmus győzelméért. Nagy körzetet kaptam. Reggeltől estig talpaltam, sok emberrel találkoztam, sokfélét hallottam. A szolgálattal 1974 májusában kerültem kapcsolatba Debrecenben, a Cserepes utcában. Délelőtt volt, nyíltak az orgonák. Becsengtettem. Gyönyörű nő engedett be. Laza pongyola, barna haj, buja illat, fekete keretes szemüveg. Az ágyból ugrasztottam ki. Ő volt „Áfonya”.

– Izgalmasan indul – szólt közbe Piricske.

– Soha nem hittem, hogy létezik két ember között elektromosság, de ott egy pillanat alatt átéltem. Bevilágítottam az aknába, leolvastam a vízórát. A mai napig emlékszem, 701,456 köbméteren állt. Végig a hátamon éreztem „Áfonya” tekintetét, tudtam, sorsdöntő leolvasással ajándékozott meg a sors. Megkérdezte, korábban miért nem én jártam leolvasni. Úgy nézett rám, hogy az felért egy vad közösüléssel. Mondtam, most vettem át a körzetet, az elődöm kórházba került, részegen elaludt a kerékpárján, beszáguldott a gazdabolt kirakatába, összevissza kaszabolta az üveg.

– Remélem, nyomorékká döngetted...

– Őrülden beleszerettem! Gyakran engedte, hogy nála töltssem az éjszakát. Bevásároltam, főztem rá, takarítottam, mint valami boldog cseléd. A lakását

felújítottam, kifestettem, parkettáztam. Egy Malaguti robogót kaptam tőle ajándékba. Úgy éltünk, mint a galambok. Esténként kulebejkát sütöttünk, hajnalig szeretkeztünk.

– Mit sütöttetek?

– Kulebejkát. „Áfonya” Leningrádban volt egyetemista, ott tanulta. Ő a szavivanyecet jobban szerette, de nekem a kulebejka volt a kedvencem. De azért szavivanyecet is sütöttünk.

– Szerintem a töpörtyűs pogácsánál nincs jobb. De hogy jön képbe az elhárítás?

– Jó kérdés. Ő szervezett be. Gyengéden, erotikusan. Mire észbe kaptam, a tartótisztem lett.

– Ezt nevezem én szaftos fordulatnak! Kész regény! – kiáltott fel Piricske.

– „Áfonya” fedőnéven működött. A névtáblájára dr. Pávai Béláné volt kiírva, de az is fedőnév volt. A tűzbe mentem volna érte. Jelentéseket körmöltem a főnökeimről, a lakástulajdonosokról, akikhez leolvasni jártam, a piaci nagyszájúakról, akik a pártvezetőket mocskolták tele pofával. Hát, így kezdődött.

– Sejttem a végét. Feleségül vetted.

– Nem. „Áfonya” egy napon eltűnt, vele dr. Pávai Béláné is köddé vált. Többé sose láttam. A lakást egyetlen éjszaka alatt kiürítették, elvitték a bútorokat. Nyomoztam egy darabig, de figyelmeztettek, ha jót akarok, ne keressem, de ha vissza akarom kapni, tegyek meg néhány apró szívességet. Tudták, bármire hajlandó vagyok azért a csodálatos nőért. Azóta eltelt tíz év. Nehezen éltem meg „Áfonya” elvesztését. Sokáig tragédiának gondoltam, de ma már tudom, csillogó, édes ajándék volt.

Piricske irigyelte Téli Pált, amiért egy tüzelő női medencén át csúszott bele a szakmába. Elalvás előtt megkérdezte a szobatársát, van-e kifogása, hogy a békés együttélés érdekében lefektessenek néhány szabályt. Télinek nem volt ellene kifogása.

– Első pont, fingani bármikor, korlátlanul lehet. Nálam álmomban is előfordul néhány heves gázkitörés.

– Váljék egészségedre – mondta barátságosan Téli ügynök. – Mi a második pont?

– Nincs második – vágta rá Piricske ügynök.

(Folytatjuk)

